

Caspar Bartholin

**Physicae Generalis Praecepta : Quae thesium loco in disputationibus esse
possunt Decerpta ex praelectionibus Physiologicis publicis**

Rostock[i]: Rostock[i]: Hallerfordeus: Pedanus, 1616

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn729552012>

Druck Freier Zugang

Ev-3174.^{1.2}

PHYSICA
GENERALIS
PRÆCEPTA

*Quæ thesium loco in disputa-
tionibus esse possunt*

Decerpta ex prælectionibus
Physiologicis publicis

CASP. BARTHOLINI

Pro iuniorum memoriâ.

—S—

ROSTOCHI

Apud Joannem Hallerfordeum.

ANNO M. DC. XVI.

*Genere, ingenio, litteris &
armis Nobiliss. viro,*

DN. CHRISTIANO
FRISIO,

DOMINO DE KRA
gerup &c. Prasidi arcis
Hassniensis amplissimo,

Domino & fautori suo
cum primis colendo

Hanc Epitomen dicatam cupit

C. Bartholinus

PROOEMIUM

De definitione & divisione Physica.

PHYSICA EST
sciētia corporis na-
turalis, ut naturalis.
*Definitum aliās Phi-
losophia secūda & na-
turalis, scientia natu-
ralis, Physiologia & c. dictum est
ἀπὸ τῆς φύσεως, à natura.*

Genus est Scientia propriè dicta,
vel certa rerum per causas cognitio.
Subiectum scientificum est corpus
naturale; quod commune subiectum
fit proprium, cum additur, quatenus
naturale, vel quatenus ex materia
& forma constat. Finis est subiecti
cognitio, ejusdemq; principiorum
& affectionum.

Dividitur Physica in partē cō-
munē & propriam, Com-

Communis vel generalis est quae agit de principijs & affectionibus corporis naturalis. Specialis de corporis naturalis speciebus, ut sunt corpora.

CA-

De primis corporum naturalium principijs, adeoq; de Natura.

Pincipia sunt quæ non fiunt ex alijs, nec ex se invicem, sed ex illis omnia fiunt.

Suntq; tria: ~~Materia, forma,~~
& Privatio. Priora duo sunt principia constitutionis, rei generata, per se & c.
Ultimū per accidēs. Omnia tria sunt principia generationis & transmutationis.

Spagiricorum tria principia, Sals, Sulphur, & Mercurium, ut sensibilia admittimus, non ut prima.

Materia prima est principium passivum & primum uniuscujusque rei naturalis subjectum ex quo aliquid fit, cum insit non secundum accidens (ut privatio) & cum aliquid corrumpitur, ultimò in idem resolvitur.

A. 3.

Defin-

Definiunt ; aliàs massâ, elementum,
 Mater, Sylva, famina, turpe & c. capit
 per creationem non per generationem;
 est enim materia prima ingenerabilis
 & incorruptibilis. Et ejus finis. 1. For-
 mas & accidentia recipere. 2. Esse sub-
 jectum transmutationis. Potentiam e-
 nim habet ad varias formas successivè
 recipiendas.

Est autem potentia materiæ a-
 lia universalis seu remota, i. e. pro-
 ppenso ad omnes formas indistinctè: a-
 lia particularis seu propinqua ad
 unam aliquã formam, precedente per
 naturalem aliquod agens dispositione.

Conditiones & proprietates
 materiæ sunt: 1. Quod sit ingenera-
 bilis. 2. Incorruptibilis. 3. Substantia
 in potentia. 4. Merè passiva. 5. Per se in-
 formis. 6. Appetens forma. 7. A forma
 realiter inseparabilis.

Privatio est absentia formæ
 natu-

naturalis producendæ in subje-
cto apto eam recipere. *Intelli-*
gitur ergo absentia forma non logica
ejus que fuit vel esse debuit; sed Physi-
ca, ejus que futura est. Estq; vel uni-
versalis, omnium formarum absq;
discrimine; vel particularis & pro-
pinqua que hic intelligitur, & oritur
per prævias alterationes in materia;
formaq; adveniente interit.

Forma est principium activum
in composito naturali, quod cum
adjuncta materia constituit ut u-
num per se, eiq; essentiam & no-
men largitur, estq; causa opera-
tionum in eo propriarum.

Dicitur aliàs species, εἶδος, ἰδέ-
της εἶδος, παρὰδειγμα, exemplar seu
idea character, terminus & definitio,
ἐπιπέχεια, hoc est, perfectio vel actus,
Platoni divina soboles.

Intellige autem hic formam substantialem & informantem (non assistentem, ut nauta navi assistit) qua ex potentia materia educitur, id est, oritur quando materia per varias alterationes satis est disposita.

Finis primus est composito largiri actum & essentiam. A primo ortus est ei dare 1. Appellationem. 2. Definitionem. 3. Existentiam determinatam. 4. Operationem.

Affectiones ergo & proprietates sunt 1. Materiam informare. 2. Operationes varias efficere. 3. E materia potentia educi. 4. Esse totam in toto & totam in qualibet ejus parte. 5. In sensus non incurrere. 6. Magis & minus non recipere &c.

Forma autem alia est generica, multis speciebus communis; alia specifica, unius speciei individuus communis; alia numerica, qua propria unius individui.

Hacten-

Haec tenus de materia & forma, maxime prout sunt principia essendi vel ut rem constituunt: nunc ut sunt principia affectionum v. g. motus & quietis in re constituta, veniunt sub nomine Naturae. Natura enim dicitur primario de forma, secundario & propter formam de materia, unde forma est magis natura quam materia.

Natura est principium & causa motus & quietis ejus in quo est: primo, per se & non secundum accidens.

Naturale opponitur fortuito, morali, adoptivo, adventitio, voluntario, violento vel contra naturali, artificiali & praternaturali, supernaturali &c.

Sensus definitionis est: ubicunq; reperitur motus (id est quavis mutatio, vel quavis motus, maxime localis) vel quies seu possessio illius ad quod fit motus, ibi natura in causa est: modo mo-

A 5,

1453

tus sit ejus rei in qua est, unde causa externa eliminantur, v. g. Ars, à qua varia motus modificatio. Natura autem quovis modo arte solà est præstantior (tanquam substantia accidente) non arte cum natura junctâ.

Primò: excludit causas organicas. Reliqua verba excludunt quæ per accidens sunt causa motus.

Dividitur natura in principium passivum & activum, vel materiam & formam. Natura autem primariò est activû & agit 1. Semper, cum nunquam sit otiosa. 2. Necessariò in libertate carentibus, ut ignis necessariò urit. 3. Accuratè, ordine atq; successivè; non enim facit saltum. 4. Nihil frustra, sed propter finem. 5. Determinatè, & vitat infinitum. 6. Parcè in rebus præstantioribus: interim non deficit in necessarijs, nec abundat in superfluis.

C A P.

*De Causis corporis naturalis externis,
a deo, de Fato, Fortuna, Casu,
Monstris.*

Nam haecenus de internis mate-
ria & forma. Externæ sunt Ef-
ficiens (atq; ad efficientem univerſa-
lem referunt Fatum) & finis Fortu-
na & casus sunt causa per accidens.
Monstra sunt effectus naturæ per ac-
cidens, vel potius defectus.

Efficiens est causa externa à
qua fit motus. Ejus divisiones vide-
antur in Enchiridio Metaphysico.

Fatum aliud est 1. Theologi-
cum, estq; Dei de rerum eventibus de-
cretum, consistens in precipiendo, a-
gendo, permittendo, determinando.
Bona sunt ratione decreti in agendo
& precipiendo positi; Mala in permit-
tendo & determinando in finem boni.

2. Astrologicum, & sunt vires cor-

po-

porum celestium & influentia in hac inferiora, de quib. in Astrologia, quid & quantum possint. 3. Stoicum, estq; con-
 nexio absoluta & infallibilis cause prima-
 e cum secundis, ita ut voluntates hominum
 tam ad bona, quam ad mala necessitate
 quadam instigentur. Quod dogma
 tollit omnem contingentiam, consulta-
 tionem, honestas leges. frustraneas fa-
 cit, Deum autorem peccati blasphemè
 statuit &c. 4. Physicum & Aristo-
 telicum est ordo vel dispositio secun-
 darum & naturalium causarum di-
 vinam providentiam exsequentium.

Finis est causa externa pro-
 pter quam res fit, quæq; agens
 ad agendum movet. Est que pri-
 mum in intentione, ultimum in exse-
 quutione.

Divisiones petantur ex Metaph.

Conditiones omnium causarum
 communes sunt, 1. Unius effectus plu-
 res.

nes esse possunt cause. 2. Cause esse sibi
 invicem possunt cause, licet non in eo-
 dem genere. 3. Cause saepe in unum co-
 incidunt. Utc. anima est forma homi-
 nis, efficiens operationum &c. 4. Idem
 esse potest contrariorum causa. 5. Se-
 cundæ cause non agunt sine prima, &c.

Fortuna est causa per accidens
 eorum quæ per electionem fiunt.
 rarò, sed alicujus finis gratiâ.

Differt à casu, quod illa tribuatur
tantum agentibus per electionem, id est
hominibus; hic ratione carentibus.

Dividitur in bonam cujus effe-
ctus est bonus, & malam cujus malus.

Monstrum est effectus natu-
 ræ per accidens, vel potius
 defectus, à solitâ secundum
 speciem dispositione degene-
 rans, propter aliquod princi-
 pium corruptum. Dictum à mon-
stran-

Arando vel monendo, scilicet res futuras. Finis enim est peccata nostra arguere, & pœnam futurã prenunciare.

Efficiens 1. Infausti siderum concursus, Angeli boni & mali ex Dei permisso & c. 2. Vis formatrix in semine peccans. 3. Fortis imaginatio in parentibus præsertim matre cõcipiente vel gravida. 4. Caloris vel humidi excessus vel defectus. 5. Uterus male dispositus & c.

Materialis causa est Semen & vel diversi generis (unde varia virtutes formatrices se invicem obturbant, ut diversa species referantur) vel unius; quod potest abundare vel deficere, vel distrahi in partes diversas & diffluere & c.

Dividuntur monstra 1. Ex loco, ut sint terrestria vel marina & c. 2. Ex objecto; ut sint in meteoris, vel fossilibus & mineralibus, vel plan-

plantis, vel animalibus & homine. 3.
 Ex accidentibus, quantitate vel
 qualitate. In quantitate potest esse ex-
 cessus vel defectus: ut homo biceps, uno
 digito vel sex, corpore nimis exili vel
 grandi & c. Quoad qualitatem, viti-
um esse potest in figura, situ & c. Et ha-
 ctenus de principijs vel causis rerum
 naturalium; sequuntur affectiones ea-
 rumdem seu Accidentia.

CAP. III.

De affectionibus corporis naturalis in
 genere, & in specie de ijs quae desumun-
 tur ex categoria Quantitatis, de ipsa
 quantitate, loco, tempore & op-
 positis, infinito, vacuo & c.

Affectiones corporis naturalis
communiter dividuntur in In-
ternas & externas. Internas nume-
 rant Motum (cui quies opponitur)
 & finitum, Externas Locum (cui
 opponunt vacuum) & tempus.

Suffi.

Sufficientius secundum categorias
 Accidentia sunt: Quantitas, locus,
 tempus, qualitas (*prima, secunda &*
tertia) relatio, actio, passio, *qua duo*
motum includunt tum latè dictum, ut
 generationem & corruptionem:
tum strictè: ut alterationem, augmen-
 tationem, diminutionem, & motum
 localem.

Quantitas est accidens corpō-
 ris Physici primum, finitum, habens
 partes extra partes, in quas dividi
 potest.

Per quantitatem hic intellige tri-
nam dimensionem seu extensionem, se-
cundum longitudinem, latitudinem, &
altitudinem seu profunditatem:

Finitum: *infinitum enim quan-*
titate in naturâ nullum actu datur.
Datur tamen infinitum potentiâ (que
nunquam planè in actum transit (&
vel!

vel additione, ut numerus, cui semper aliquid addi potest, quantumvis magnus fuerit; vel divisione, ut magnitudo, in cuius divisione nunquam ad minimum perveniri potest.

Hinc Infinitum est extra quod semper aliquid potest accipi.

Regulæ de quantitate. 1. Quantitatis nulla est efficacia. Fluit enim à materia, principio passivo. Omne etenim materiaturum est quantum. 2. Quam-
tatis vel dimensionis penetratio nulla naturali virtute dari potest, sed solâ divinâ: & tñ modus est inexplicabilis.

Locus est extremum corporis continentis primum, immobile.

Hec affectio non est omnium corporum naturalium, sed tantum corruptibilium & caducorum, subcaelestium, (qualia etiam sunt astra que sub parte aliqua cali sunt) sensibilium & mobili-
um;

um; quibus causa locationis sunt necessaria, nempe, conservatio ratione qualitatum corporis locantis, & contiguitas propter unitatem mundi.

Dicitur enim aliquid esse alicubi .1. Repletivè, ut Deus, qui ubiq; presens omnia replet & essentia & virtute, Majestate ac potentia & c. non mole & quantitate; modo tamen imperscrutabili. Unde versus: Enter, presenter, Deus hic & ubiq; potenter.

.2. Definitivè, ut definiatur aliquid esse in aliquo ubi quod non sit extra illud ubi eo tempore, ut angelus aliquis qui jam est Bergis, non est Hafnia. Competit hic modus 1. & precipuè spiritibus. 2. Corporibus glorificatis. 3. Ultimo corpori mundano, extra quod cum nullū sit corpus aliud continens vel locans, dicitur in aliquo ubi esse, non in loco. Nonnunquam tamen laxâ significatione loco pro quovis ubi sumitur. 3. Cir-

cum

cum scriptivè, ut circumscribatur &
contineatur ab alio corpore exteriori.
 Et hoc propriè tantum est in loco supra
definito: & vel per se, ut corpus conti-
num ex se habens magnitudinem: vel
per accidens, ratione alterius; ut par-
tes ratione totius, accidens ratione sub-
jecti, anima ratione corporis &c.

Dicitur extremum, extremitas
 terminus vel superficies concava, pro-
 ximè tangens, ambiens, & continens
 locatum. Ideo locus est equalis locato,
 equalitate ambitus. Extrema enim
 contiguorum sunt simul.

Dicitur corporis continentis,
 id est, locantis seu ambientis, quod ali-
 quando non est unicum, ut planta par-
 tim est in terra, partim in aëre. Ex lo-
 cis autè partialib. fit unus locus totalis
 & aggregatus, toti locato respondens.
 Dicitur primum; id est proximum

&

Et immediatum; ut designetur locus proprius. Communis enim locus potest esse plurium locatorum; ut cum dicimur esse in mundo, in templo &c.

Dicitur immobile scilicet ratione locati mobilis. Quando enim hoc movetur, non simul nec tali motu. ejus locus movetur nisi per accidens: aut nisi sit locus artificialis, ut vas cum aqua contenta moveri potest.

Hac genuina loci essentia est. Falluntur ergo qui locum putant esse aut materiam aut formam rei, aut aliam causam aliquam, aut intervallum seu spatium aliquod intra superficiem corporis continentis, aut basin aliquam locato substratam, aut dispositionem vel situm corporis partium convenienti distantia inter se ordinararum: quibus non conveniunt.

Conditiones loci & axiomata que sequuntur. I. Lo-

1. Locus non est de essentia locati, sed extraneum & peregrinum accidens, ne inhaerens quidem locato, sed extralocatum adhaerens seu adjacens.

2. Est separabilis à locato. 3. Proprius est immobilis. 4. Est locato contiguus. 5. Continet locatum est ambit undiq; 6. Ideoq; æqualis locato, non major nec minor. 7. Ad eum naturaliter unum quodq; fertur, in eoq; conservatur & quiescit. Intellige verò locum naturalem, non violentum, ad quem vi res detruditur, ut cum lapis sursum detinetur. 8. Plura corpora esse possunt in uno loco communi, non verò proprio, nisi sint entis aggregata, ut corpora vestita &c. Unum autem corpus in pluribus locis totalibus esse non potest vi naturali; ac virtute divina seu supernaturali potest: quo respectu tollitur omnis con-

tradictio, quam imperitior sibi fingit ratio.

Partes vel differentia loci sunt: sursum, deorsum, dextrorsum, sinisterorsum, retro, pone.

Vacuum in natura nullum datur. Effet enim spatium inane in quo non est corpus. Natura verò potius aliquid contra ordinem suum facit, ut scilicet gravia ascendant, & levia descendant, quàm ut vacuū admittat.

Tempus est mensura motus secundum prius & posterius.

Ut alicubi dicitur aliquid esse tripliciter, sic etiam per durare in existentia; ut triplex durationis sit mensura: Tempus, ævum, & æternitas. Tempus propriè est mensura durationis in rebus naturalibus, corporeis, generalibus & corruptibilibus, atq; habentibus initium & finem.

Ævum

vum (quod nonnunquam improprie,
modo pro eternitate, modo pro tempore
accipitur) rebus competit initium ha-
bentibus sed non finem, ut sunt res spi-
rituales, Angeli & anima. Æternitas
proprie competit soli Deo, nec principi-
um nec finem habenti; imo est ipsa æ-
ternitas.

Dicitur, quod sit Mensura vel
 numerus (numeratus seu Physicus)
 motus, nempe cujusvis, præsertim lo-
 calis, & hujus præcipue cælestium cor-
 porum, unde distinctio temporis in an-
 nos, menses & c. non exclusis alijs moti-
 bus tam naturalibus quam artificiali-
 bus, aut horologijs & c. Metitur autem
 tempus motum per se, quietem per ac-
 cidens.

Dicitur, secundum prius &
 posterius. Sunt termini à quo & ad
 quem, ut in motu. Partes temporis
 sunt præteritum & futurum.

In.

Instans enim, momentum, vel $\tau\acute{o}$ vud, non est temporis pars, sed copula, coherrentia vel connexio, quã ceu termino communi partes temporis inter se copulantur. Partes illa temporis non sunt permanentes, adeoq; tempus ipsum non est ens permanens, sed successivum, quod non totum simul existit, sed est in fluxu & successione perpetua.

Conditiones & axiomata de tempore sunt. 1. Tempus est continuum. 2. Et quodammodo idem (ob communem durationem in rebus temporis subjectis) & quodammodo diversum ratione prioris & posterioris. 3. Mensurat motum per se, & à motu mensuratur per accidens. Sic dicimus: Sol est in medio cæli: Ergo hora est 12. & vice versa. 4. Tempus non est merum ens rationis, etiamsi certa ejus distinctiones ab intellectu sumantur. 5. Tempus habet initium & finem, adeoq; non est aternũ.

CAP.

De qualitatibus corporis naturalis, &
initio de primis qualitatibus.

Qualitas corporis naturalis est
manifesta vel occulta. Illa
est prima vel secunda. Qualita-
tes primæ vel primariæ præter lu-
cem, sunt due active, calor, &
frigus; & duæ passivæ, humidi-
tas & siccitas. Secundæ vel ex
primis ortæ, sunt qualitates ta-
ctiles, & reliquorum sensuum
objecta. Occulta vel obscura, aliàs ter-
tiæ qualitates dividuntur in
Sympathiam & antipathiam.

Lux est qualitas corporis lu-
cidi, quæ & ipsum est lucidum,
& alia illuminat agitq; in ea.
Lumen verò est imago lucis in
corpore diaphano tanquam me-
dio, in instanti recepta & ex-
pressa. Hoc ergo lucis effectum est

diff. lux
est lucida

B

G

& quasi simulacrum, estq; in medio
 lux verò in corpore lucido tanquam
 subiecto. Lumen praterca est qualitas
vel accidens partim reale, cum sit ali-
quid extra operationem intellectus,
partim intentionale seu spiritale, cum
non moveatur ad motum subiecti, sed
pendeat, ab agente à quo producitur.

Lux alia noctu tantum apparet, ut
nitidula, quercus putrida, oculorum
felium &c. alia & interdum & noctu,
estq; vel ignis, vel astrorum. Hoc vel
proprium vel mutuatitium.

Oppositum sunt Tenebræ que sunt
 lucis privatio. Umbra autem est im-
 minutio luminis interposito opaco.

Utilitates lucis sunt. 1. Medium il-
 luminare in visione. 2. Omnia vivifi-
 care & reficere,

Calor est qualitas prima a-
 ctiva congregans homogenea
 & disgregans heterogenea. Ho-
 mo

homogenea hinc sunt quae aliquo modo uniri possunt: ut pix, cera, butirum, & alia liquabilia uniri possunt. Sic vice versa de heterogeneis .v.g. calor in fodiis separat aurum à terra, & partes aureas congregat &c.

~~Effecta caloris per se & primaria sunt 1. Calefacere. 2. Congregare homogenea & disgregare heterogenea. Secundaria per se sunt: rarefacere, aperire, diducere, ampliare, attenuare, concoquere, digerere, maturare, attrahere, incidere, solvere, colliquare. Effecta per accidens sunt 1. Condensare, indurare & siccare; per humidum nimirum evaporationem. 2. Humectare, liquefaciendo frigore concreta. 3. Frigefacere, educendo nempe calorem vel absumendo.~~

Effectum mixtum & commune est corrumpere, quod fit inflammando & urendo.

B 2

Ca

Calor vel est elementaris, vel
cælestis, vel vitalis, qui tamen spe-
cie non differunt.

Frigiditas est qualitas prima ac-
 tiva tā heterogenea, quā homoge-
 nea cōgregās. Sic frigus in glacie fra-
 mina, lapides &c. in unā massam cogit.

Effecta primaria & per se sunt
 1. Frigefacere. 2. Homogenea & he-
terogenea congregare. Secundaria
per se sunt: cogere & densare, adstrin-
gere, incrassare, obstruere, stupefacere,
sensum & motum impedire.

Effecta per accidens sunt 1. Cale-
 facere, cogendo videlicet & obsidendo
 calorem ne egrediatur. Vocant à. lun-
gicæiv. 2. Resolvere & humectare:
ut liquet in lacrimis frigore expressis.
 3. Exsiccare, ut in glacie.

Effectum mixtum est corruptio,
quasi jugulando & stupefaciendo.

Humi

Humidum est quod suo termino difficulter, alieno facile terminatur. Estq; vel aqueum & crassius cum frigiditate; vel acreum & tenuius cum moderata caliditate.

Effecta primaria 1. Humectare. 2. Quod in definitione dictum. Secundaria. 1. Aqueum, calorem & igneum extinguit: aëreum nutrit. 2. Aqueum replet corpora & inflat. 3. Impedit liquefactionem. 4. Calorem obscurat. 5. Putredinem & corruptionem facile efficit.

Siccum est, quod suo facile, alieno termino difficulter clauditur. Estq; vel terrestre & crassum, vel igneum & tenue.

Effecta primaria sunt. 1. Siccare. 2. Quod definitio exprimit. Secundaria. 1. Caloris vim promovere & acuere. 2. Siccum terrestre repugnat

inflammationi. 3. Siccum putredini & corruptioni resistit. 4. Indurat. 5. Exasperat.

CAP. V.

De qualitatibus secundis, & primò de tactilibus & visilibus.

Qualitates secundæ sunt objecta sensuum. Quæ verò tactus sunt objecta dicuntur qualitates tactiles, quas communiter referunt ad aliquam primam tanquam originem, at ex sequentibus in specie liquet.

Levitas definitur qualitas secunda orta à calore plerumq; , apta sursum evehere. Gravitas à frigore, deorsum movens.

Raritas definitur qualitas secunda, orta ut plurimum à calore, partes habens non probè inter se compactas. Densitas à frigore & crassitie, partes habens bene compactas. Tenui-

Tenuitas vel subtilitas definitur qualitas secunda à calore, siccitate & raritate, partes habens penetrantes & subtiles. Crassities à frigore & densitate ut plurimum oriri putatur.

Durities est qualitas secunda à siccitate orta, partes habens difficulter tactui cedentes. Estque durum, vel fragile, vel flexile. Mollities ab humiditate, vel aquea vel aërea. habens partes facile tactui cedentes.

Lævitas seu glabrities est æqualitas superficiei, tactui grata. Asperitas partes habet prominentes & tactum offendentes. Hanc siccitati, illam humiditati vulgò acceptam referunt.

Lubricitas ob humiditatem tactum facile effugit.

B 4

Aris

Ariditas, à siccitate, partes humoris pænè expertes habet.

Lentor est tenax lubricitas, ut in pice; cui contraria est Friabilitas.

A raritate & densitate derivat vulgus Philosophantium perspicuitatem & opacitatem, cum tamen aqua pellucida sit, rarefacta autem in vaporem, opaca.

Est autem Diaphanum per quod lumini patet transitus. Talia corpora pellucida sunt calū, aer, aqua limpida, vitrum, cristallus, glacies, alumen, cornu, gemma quaedam, humores & tunica oculorum &c.

Oritur perspicuitas ex aequalitate superficierū aequaliter subtensarū, adeoq; ex partiū aqua coherencia & unione. E contra opacitas ex superficierū confusa dispositione. Sunt ergo perspicuitas & opacitas affectiones profunditatis.

Qua.

Qualitas visibilis est color. Color autem est lux opaca. Hoc est, lux opaca mixta & modificata colorem præ se fert. Lux enim est visibile splendidum. Color verò lux quasi silens absq̃ fulgore: adeo ut color sit lux non intensa, sed imbecillis & extincta quæ variè modificata, in varios abit colores, & quo minor, eò nigro propinquior.

Finis coloris est esse visus objecti.

Dividitur color: 1. Alius est verus, realis seu permanentis, de quo jam dictum; alius apparens, intentionalis, spiritalis seu transiens, pendens à principio externo, ad cuius mutationem (non verò subjecti) mutatur. Vel: Realis est qui fit ex luce per opacitatem modificatam. Apparens ex specie lucis vel lumine & tenebroso velut opaci imagine.

2. Ratione visibilitatis, aliud est visibile majus ledens oculum; aliud equa-

B 5,

163,

le, reficiens; aliud minus, neutrum
præstans.

3. A metallis: alius aureus, plumbeus &c.

4. A plâis, alius Roseus, Violaceus &c.

5. Ab animalibus, alius murinus, coracinus &c & animalium partibus, alius eburneus, luteus &c.

6. A locis, alius Tyrius, Hispanus &c. Et elementis, alius aqueus, igneus &c.

7. Colores in se sunt lucidi vel obscuri. Lucidi sunt omnes præter nigrum & qui sub nigro sunt: ut cineritius &c. In albedine est summa lux (respectivè) opacitas minima: contra in nigredine. In rubro lux opacitatem superat. In flavo intensa lux est & non planè remissa opacitas.

Divisio in extremos seu simplices, & medios seu mixtos nulla est. Illos enim vocant album & nigrum: hos, reliquos
omnes

omnes: ac si ex illis miscerentur. At omnes colores sunt aequè simplices, & omnes ex varia complicatione lucis & opacitatis generantur. Latè autem cum Aristotele illos simplices vocare licet, quia à maxima & minima pendent luce; hos medios, quia medio modo se habent.

Commodiùs: alij sunt primarij, alij secundarij. Illi simpliciores apparent, ad quos revocari possunt alij omnes secundarij tanquam degeneres. Et primarij sunt tantùm quinque, hoc ordine: albus, flavus, ruber, cæruleus, niger. Addunt alij viridem & purpureum: cum tamen ille sit extenuatus cæruleus & arte fiat ex cæruleo & flavo; hic ex rubro, cæruleo & albo arte confletur.

Albedo est color constans plurima luce, paucissimâ opacitate, maximè visibilis, adeoq;

visum disgregans & lædens. E-
jus gradus varij sunt; niveus, lacteus,
marmoreus &c.

Proprietates sunt 1. Visum disgre-
gare & ledere, quia excellens visibile
est. 2. Quovis colore imbai (ob co-
piam pororum) nigrum econtra nul-
lum imbibit colorem. 3. Rerum alba-
rum adspectu efferantur animalia pi-
tuitosa, ut ursus.

Nigredo est color cōstans luce;
paucissima, opacitate summa; mi-
nimè visibilis. Gradus sunt; Piceus,
fuscus, luridus &c.

Proprietates sunt 1. Radios visivos
cogere & cōgregare. 2. Irritare anima-
lia melācholica adspicientia, ut cervos.

Flavedo est color ex intensa
luce, & non plane remissa opa-
citate. Estq; albedini proxima,
adeoq; ejus proprietatum parti-
ceps;

*ceps. Gradus sunt: fulvus, flammens,
aureus &c.*

Rubor est color constans modica luce & opacitate, luce tamen opacitatem superante. Gradus sunt: Sanguineus, roseus, corallinus &c.

Proprietates sunt: melancholicis, ut cervis, timorem incutere: sanguinea autem animalia irritare, ut Elephantem, taurum &c. hominem vero ob mediocritatem exhilarare.

Cæruleus est color constans modicellâ luce, opacitate plusculâ. Estiq; nigri vicarius eiq; vicinus. Unde proprietates nigri participat. Proprietas præterea est: animum delectare & visum. Gradus sunt: Glaucus, Cæsius &c. Huc revocatur viridis, qui oculos maximè recreat.

CAP. VI.

De reliquis qualitatib. sensilibus, sapore, odore & sono. Sa.

SApor est qualitas secunda
 mixta ex humido & sicco vi
 caloris, gustum afficere apta.

Materia vel subjectum saporis est
 siccum cum humido mixtum, vel hu-
 midum per siccum percolatum. Humi-
 dum autem praeponderatur ut pluri-
 mum, uti siccum in odore.

Efficiens est calor humidum de-
 coquens & cum sicco miscens. Debilis
 enim calor intelligendus, cum sapor ali-
 quis dicitur esse à frigore.

Finis est. 1. Esse objectum gustus.
 2. Animal edocere quanam sint ad nu-
 trimentum idonea. 3. Indicare tempe-
 ramenta in rebus sapidis.

Sapidum (cui opponitur insipi-
 dum) vel est temperatum, ut dulce,
 vel intemperatum, quod calidum vel
 frigidum. Calidum est vel cum mate-
 ria tenui ut acre, quod vehementius,
 dicitur acutum; vel cum crassa, &
 est

est amarum vel salsum. Frigidum
 (respectivè, vel calidum deficiens) cum
 materia tenui est acidum; cum crassa
 est austerum. Et hæc sapida sunt
 simplicis saporis. Multi saporis infiniti
 ferè sunt; ut acido dulcis, dulca-
 marus &c.

Dulcedo est sapor simplex ex
 moderatis calore sicco terreitri &
 humido potissimum aëreo.

Dulcia ergo sunt temperatè calida
 & humida, ideòq; 1. Gustui grata, vis-
 ceribus amica, & nutritioni aptissima.
 2. Benè concocta. 3. Rarefacientia &
 abstergentia. 4. Maturantia, emollien-
 tia, laxantia &c.

Dulcis Sapor est lacteus, melleus,
 aquosus, vinosus &c.

Acrimonia est sapor simplex
 in materia tenui & sicca ab im-
 moderato calore ortus, lin-
 guam

guam & fauces pungens, erodens & adurens, *ut in pipere &c.*

Amritudo est sapor pervehementem calorem (*minorem tamen quam in acredine*) in crassa & terrestri materia.

Ejus vires sunt: Calefacere, exsiccare, detergere, attenuare, meatibus expurgare, dissolvere, penetrare, putredini resistere. &c.

Salsedo est sapor ex multo humido aqueo & sicco terrestri crassiori constans, ortus à calore vehementi & exsiccante: *at minus quam in acrimonia.*

Vires sunt calefacere, siccare, moderatè abstergere, ablucere & expurgare, modicè penetrare, digerere, incidere, nonnihil erodere, putredini resistere, gustum grato modo afficere. &c.

Aciditas est sapor in humido,

do & sicco tenuioribus per calorem debilem eductus (vel frigiditatem respectivè dictam.)

Vires sunt: frigesacere, exsiccare, repellere, penetrare, incidere, attenuare, aperire, contrahere ventriculum, adeoq; appetitum excitare.

Austeritas est sapor in materia crassa per calorem debiliorem productus. Dicitur aliàs stipticus, & ponticus, & cum vehementior est, acerbus.

*Vires sunt: frigesacere, siccare, in-
crassare, adstringere, constipare, exasperare, fluxiones repellere. &c.*

Odor est qualitas secunda, ex calido & sicco prædominante resultans, olfactum movens.

Efficiens ergò est calor, & vel internus blandè miscens calidum cum
bumi-

humido; vel externus, resolvens corpora odorata, ut exhalent.

Materia proxima est siccum cum humido mixtum, ita tamē ut siccū predominetur, quod mixtum dicitur sapidum, eò quod odoratum sit sapidum.

Finis est 1. Esse objectum olfactus. 2. Esse aliquando indicium saporis. 3. Reficere & confortare cor & vitales spiritūs, cerebrum, adeoq; ingenium & memoriam, & in genere ad sanitatis custodiam facere. 4. Ad delectationem hominis facere.

Odor dividitur in extremum & medium. Extremi sunt gratus seu dulcis, & ingratus seu fetidus, qui amaro saponi apud Aristotelem analogus est. Inter mediū sunt: acris, celeriter ac fortiter sine fastidio sensum feriens; acerbus cum quadam mordacitate pungens; acidus &c.

So-

Sonus est qualitas patibilis successiva orta ex aëris vel aquæ interceptione vel elisione sonantium corporum collisionem insequente, sensum auditus movere apta.

Dicitur successiva. Est autem quid successivum, non intrinsecè, ut motus, sed per accidens & analogicè, quia à motione pendet.

Subjectum, vehiculum vel medium, est aër vel aqua, in quo tanquam sebjecto (non in corpore sonante) recipitur sonus; sed prius intercepto eliso vel fracto.

Efficiens est collisio corporum sonantium. In sono n. actuali requiruntur tria. Medium per quod fit motus, corpus quod percutit, & percussum.

Finis. 1. Esse objectum auditus. 2. Ad delectationem hominis facere.

tere, quod de harmonico sono inprimis
verum.

Sonus est extremus vel medi-
us. Ille est vel gravis, tardè multoq;
tempore auditum movens; vel acutus,
celeriter & pauco tempore.

Deinde sonus alius est simplex &
directus, qui directè per aërem fertur
absq; evidenti repercussione; alius re-
flexus seu multiplicat9, & dicitur E-
cho, quasi resonantia, estq; sonus evi-
denter ad auditum reflexus, ob ali-
quod durū & cavum oppositum.
Si ergò plura sunt loca opposita cōcava
& tortuosa, pluries etiam fiet Echo.

Præterea sonus vel est violentus,
à corporibus ab extrinseco principio in-
vicem concussis; vel naturalis. Hic
vel est in animatorum ut tonitru,
fragor lignorum &c. vel animato-
rum, & dicitur VOX, quæ vel ar-
ticu-

ticu-

ticulata, *constans certis literis & syllabis, & sermo dicitur vel inarticulata, ut brutorum.*

CAP. VII.

De qualitatibus tertijs sive occultis, & deoq; de Magia naturali in genere.

Qualitas occulta est potentia quædam naturalis latens, qua res naturalis aliquid agit, vel patitur, cujus causa ex primis vel secundis qualitatibus reddi nequit.

Ut magnetis occulta potentia est trahere ferrum, quod alijs lapidibus impossibile.

Dicuntur hæ qualitates formales, item totius substantiæ, virtuales, specifica &c. & proficiscuntur vel immediatè à forma substantiali cuiq; individuo propriâ, vel mediatè ex peculiari
tem-

temperamento rei cuiusq³. quæ i³ Giosur.
 ἡγαθὰ dicitur.

Exactior cognitio harum virium
 naturalium est pars Magiæ natu-
 ralis, ita dicta, ut distinguatur à dia-
 bolica illa &c.

Est enim magia naturalis quali-
 tatum in rebus naturalib. vulgò in-
 cognitarū rarior scientia, quæ agē-
 tia & patiētia naturalia invicem
 ita applicare novit, ut homo in ad-
 mirationem rapiatur.

Ejus duo sunt fundamenta &
 quasi crura: Physica, sub quâ Me-
 dicina est; & Mathematica.

Dividuntur qualitates occultæ in
 Sympathiam & Antipathiam.

Sympathia est occultus qua-
 si amor & mutua cognatio,
 vel conspiratio inter res natura-
 les.

Aus

Antipathia e contra est occul-
ta rerum discordia & repugnan-
tia, quâ una alteram averfatur aut
lædit.

Suntq; Sympathie & antipathie.

1. Inter inanimata, ut mineralia; me-
talla &c.
2. Inter inanimata & animata
3. Inter plantas ipsas
4. Inter Plantas
& animalia
5. Inter animalia ipsa. Sunt
verò alia in rebus cū morbis aut parti-
bus corporis humani, de quib. Medicis.

CAP. VIII

De Relatione, Actione & Passio-
ne corporum natura-
lium.

Relatio est quâ corpus natu-
rale ad aliud refertur. Estq;
continuitas vel contiguitas.

Continuum est cujus ex-
trema sunt unum. Con-
tiguum.

riguum est cujus extrema sunt simul. *Vel: Contiguitas est rerum quantitate separatarum contactus.*

Est autem contactus alius immediatus, alius mediatus.

immediatus seu corporalis & manifestus vel est sine actione, vel cum actione.

Sine actione, est cum duo corpora, situ, figura, & magnitudine distincta extremitatibus suis seu superficiebus se mutuo tangunt absq; ulla actione vel passione, ut cum dua domus se invicem tangunt.

Cum actione, est quando duo corpora ita se tangunt ut invicem agant & patientur, ut cū lac vino miscetur.

Mediatus, virtualis vel occultus est quando unum corpus movet aliud per distantiam aliquam, virtute non superficie contingens. Sic caele-

caelestia corpora agunt in haec inferiora.

Actio Physica est accidens, quo corpus naturale agit in patiens, sibi que illud assimilare studet. *Vel: Agere est movere ad contrariam patienti qualitatem. Pati est mutari ad contrariam qualitatem.*

Mutua enim est inter patiens & agens actio, quae dicitur actio reciproca, reactio & repassio.

Et conjunguntur actio & passio, quia realiter sunt unus motus. Quatenus enim motus ab agente, prodit, dicitur actio; quatenus in patiente recipitur, passio.

Agentis conditio est: ut sit patienti quodammodo simile, quodammodo dissimile. Hoc est: conveniunt genere, subjecto, seu materia, & differ-

C rent

rent species seu forma : ut sunt cōtraria
 Patientis conditio est : ut sit 1.
 Proportionatum agenti. 2. Dispositio-
 nem habeat ad patiendum : nam actio
 non recipitur secundum conditionem
 agentis, sed secundum dispositionem
 patientis.

Actio, ut contactus, alia est me-
 diata, alia immediata. Omnis enim
 actio Physica fit per contactum,
 videlicet vel corporalera vel virtua-
 lem.

Deinde alia est immanens vel
 manens in agente, ut nutritio &c.
 alia transiens ab agente in externam
 materiam, que hujus considerationis
 est.

CAP. IX.

De motu & quiete itimq; de
 Mutatione.

MOTUS est actus ontis in po-
 tentia

tentia, quatenus in potentia est.

Kel: Actus mobilis quia mobile.

Definitum hic stricte sumitur, non late aut generationem & corruptionem includit.

Dicitur actus, scilicet imperfectus (per quem res fit) Entis, id est, ejus quod est in potentia ad majorem perfectionem.

~~Est autem unus idemq; motus actus & mobilis & moventis. Mobilis subjective; effectivè moventis. Movens autem necessario requiri indicat axioma: Quicquid movetur ab alio movetur: videlicet principio vel interno vel externo.~~

Et præterea ad motum requiruntur: Subjectum, terminus à quo, & ad quem.

Terminorum condiciones sunt; 1. ut sint oppositi, 2. ut sint di-

visibiles, hoc est, mobile in motu sit partim in termino à quo, partim in termino ad quem.

Efficiens motus universalis infinita est primus motor; finita, sunt corpora caelestia. Particularis est cuiuslibet corporis natura.

Materia seu subjectum est corpus mobile.

Forma seu ratio formalis motus est tendentia, progressio seu fluxus continuatus & successivus ad formam vel actum quem res habere potest. Ubi vero successio & divisibilitas, ibi tempus secundum prius & posterius. Unde axioma. Nullus motus fit in instanti, sed in tempore & successive.

Finis est, ut corpus varijs mutationibus sit obnoxium & varias assequatur formas.

Divi.

Dividitur *motus* propriè dictus
& antea definitus : 1. In Actio-
nem, diminutionem, alteratio-
nem, & motum localem. 2. In
naturalem, animale[m], violen-
t[um].

Naturalis est à principio interno,
ut est motus lapidis deorsum : Estq[ue] in
initio remissior, in fine fortior.

Animalis dependet ab anima in
animali. Estq[ue] in principio tardior, in
medio concitior, in fine languis-
sior.

Violentus est à principio exter-
no, ut lapidis in altum projecti. Hic
motus non est diuturnus : quia est
contra naturam subjecti mobilis.

3. Ratione temporis, in regulā-
rem & irregularem. Ille est equè
velox in principio, medio, & fine. Hic
contra.

4. Secundum partes mobilis, in uniformem & difformem. In illo mobile secundum omnes partes equaliter movetur. In hoc inequaliter.

5. Motus alius est per se, alius per accidens, ut accidentis cum subjecto, partis cum toto.

Motui opponitur quies vel immobilitas; hoc est motus vel privatio vel perfectio. Primo modo quies est privatio vel cessatio motus in subiecto apto motum recipere. Secundo modo: Quies est perfectio & finis motus, vel possessio formae aut quasi formae.

Reliqua de quiete ex opposita natura motus intelliguntur.

Mutatio vel Transmutatio stri-
ctè sumta pro substantiali, non latè pro
quovis motu; Generationem &
corruptionem sub se comprehen-
dit. Diffe-

Differunt enim mutatio & motus. 1. Illa est de non ente in ens; hic, de subjecto in subjectum, vel de ente in ens. 2. Illa fit in instanti; hic successivè. 3. Hic mutat tantum accidens rei actu existens. Illa v. g. generatio, producit id quod actu antea non erat. 4. In hoc termini utriusque sunt positivis in illa alter privativus.

CAP. X.

De mutatione in specie, nempe de generatione & corruptione.

Generatio est transmutatio totius, non manente aliquo sensibili ut subjecto eodem. Vel: Est mutatio à non esse ad esse, per unionem materia cum forma, id est, quâ nova forma substantialis acquiritur; ut cum ex semine humano fit homo, qui antea non erat.

C 4

Cor-

Corruptio est mutatio ab esse ad non esse, per separationem materiæ à forma. *Vel: quando forma substantialis abijcitur.*

In definitione generationis intellige non ens privativum seu non ens non simpliciter, sed ad aliquid, quod est ens potentiâ, estq; terminus à quo vel privatio forma introducenda.

Sunt hæc due mutationes ita invicem connexe, ut perpetuò una alteram comitetur. Unde axioma: In substantijs, unius generatio est corruptio alterius, & viceversa.

Efficiens remota secundùm DEum sunt caelestia corpora. Unde illud: Sol & homo generant hominem.

Forma definitione est explicata. Materia ex qua remota est prima; propinqua sunt elementa.

Subjectum quod generatur vel

cor-

*corrumpitur est totum composi-
tum.*

Finis est specierum conservatio.

CAP. XI.

De motu in specie.

AUctio sive accretio est mo-
tus à minori quantitate ad
majorem. Decretio est motus à
majori ad minorem.

*Termini ergo sunt major & minor
quantitas.*

Alteratio est motus, in quo eo-
dem sensibili subjecto manente, al-
terabiles qualitates uuantur. Hoc
est: nova qualitas acquiritur, vel
vetus abicitur.

*Dividitur 1. Secundum species qua-
litatum primarum & secundarum; ut
sunt calefactio, rarefactio &c.*

C 5

2. In

2. *In mediatam & immediatam, instar actionis & passionis.*

3. *In absolutam, quâ simpliciter nova qualitas acquiritur; & comparatam, quâ qualitas non nova, sed intensior vel remissior acquiritur.*

4. *In perfectivam & corruptivam.*

Causa efficiens est omne corpus alterans, v. g. calefaciens in calefactione. Subiectum est corpus qualitatum capax. Finis internus est acquisitio nova qualitatis. Externus & ultimus est generatio & corruptio.

Latio est motus, quo corpus aliud ubi vel spatium acquirit.

Ejus requisita sunt: Movens, mobile, terminus à quo, terminus ad quem, medium aptum, tempus & successio. &c.

Dividitur motus localis. i. In vel locem

locem, qui minori temporis fit spatio; & tardum, qui eadem temporis spatio tardius ad terminum venit quam alius.

2. In simplicem & mixtum.
Simplex est rectus vel circularis.

Rectus fit per lineam rectam, ut in caelo nihil respondeat nisi punctum. Estque vel à medio seu sursum, qui levium est proprius; vel ad medium seu deorsum, qui gravi-um.

Circularis est qui in orbem fit circa centrum suum non sursum, neq; deorsum, & à centro aequalis semper retinet distantiam.

Simplex motus simplicium est corporum; aliquando verò mixtorum ob aliquod praedominans elementum.

Mixtus seu compositus est ex re-

C 4

cto

oto & circulari, dicitur potest obli-
quus: ut nubium, ventorum, anima-
lium &c.

3. In naturalem, violentum,
& mixtum.

Mixtus apparet in lapide vi de-
truso.

Naturalis est à principio in-
terno, & fit secundum naturam mo-
bilis, vel cum naturali ejus propensio-
ne. Ut levia secundum naturam ferun-
tur sursum, gravia deorsum. Estq; hic
in principio remissior, in fine celerior
ratione mediæ aëris vel aqua.

Motus violentus est à prin-
cipio externo; fitq; contra natu-
ram mobilis. Ut cum lapis sursum fer-
tur. In hoc motu principium fervet,
medium tepet, ultima frigent.

Estque quadruplex. I. Pul-
sio, quâ mobile à movente propelli-
tur.

tur. Ut sunt impulsio, expulsio, proje-
ctio, percussio. 2. Tractio, quâ mo-
uens ad se trahit mobile celerius quàm
suâ natura moveretur. 3. Vectio, cū
corpus mobile vehitur non per se, sed
per aliud. Ut navigatio, equitatio, por-
tatio &c. 4. Vertigo, volutatio seu
circumgyratio, cum mobile in gyrum
vertitur, ut in rota molaris.

Differunt autem in corporibus spha-
ricis volutatio & gyratio. In hac res
manens in eodem loco rotatur in or-
bem: in illa, res transiens de loco in lo-
cum alias atq; alias nobis obvertit par-
tes.

CAP. XII. & ult.

De Mundo.

Hactenus de principijs & affectio-
nibus corporum naturalium. Se-
quuntur species (in speciali Physica per-
tractandæ) quarum collectio Mundus
dicitur. Mun-

Mundus est systema cæli, elementorum, & eorum quæ in ijs continentur, à DEO ex nihilo creatum, in sui gloriam & hominum utilitatem.

Definitum Grecis & Latinis ab ornatu dictum exactè definiri nequit. Mundus enim est ens collectivum seu per aggregationem, adeoq; ens vel unum per accidens: itaq; forma ejus est accidentalis non substantialis loco generis posita, nempe Systema, compages, collectio, vel ordo, & dispositio &c.

Materia mundi constituendi erat nihil. Mundus enim creatus est ex nihilo. Mundi constituti materia vel partes materiales sunt omnia corpora naturalia que in mundo.

Efficiens est DEUS, qui mundum liberrimâ voluntate, non necessitate quâdam produxit. Finis

Finis DEI gloria & hominum utilitas. Omnia enim omnino corpora in mundo in hominis usum cōdita sunt. Et cum finis habeat rationem boni, Mundus erat bonus & perfectus ratione quantitatis, efficientis, virtutis, figure, dispositionis, ornatus, varietatis specierum, &c.

Affectiones sunt. 1. Magnitudo, que finita est, uti & ejus essentia.

2. Numerus. Mundus unicus est; Licet plures per divinam potentiam esse potuerunt, possunt, poterunt.

3. Ubi finitum ob magnitudinem finitam. Locus autem Physicus mundo non competit; quippe extra quem aliud corpus continens vel locans non est.

4. Tempus, ubi notanda, 1. Creatio mundi in tempore. Mundum enim eternum statuere, infinitum introducit

cit actū, à quo ipsa etiam Aristotelis
 Philosophia abhorret. 2. Quanto tem-
 pore mundum DEUS creavit, videli-
 cet 6. dierum spatio. 3. Quo anni tem-
 pore creatus sit mundus, videlicet Au-
 tumnali: quod colligitur ex festo colle-
 ctionis frugum, quod erat in exitu an-
 ni: & ex mense Thisri: Septembri re-
 spondente, qui anni fuit initium, usq̃
 ad liberationem ex Ægypto. 4. Quan-
 to tempore hætenus duraverit, vide-
 licet secundum plurimos 5564. ab i-
 nitio mundi ad hunc 1615. 5. Quot
 duraturus sit; prohibet scriptura in-
 quirete.

5. Conditio, est corruptibilitas, inte-
 ritus & finis mundi; quem futu-
 rum passim testatur scri-
 ptura.

IN.

INDEX CAPITUM.

PROOEMIUM DE DEFINITIONE ET DIVI- SIONE PHISICÆ.

Cap. 1. De primis corporum natura-
lium principijs, adeoq; de natura.

Cap. 2. De causis corporis naturalis
externis, adeoq; de Fato, Fortuna,
Casu, Monstris.

Ca. 3. De affectionibus corporis na-
turalis in genere, & in specie de ijs:
que desumuntur ex categoria
quantitatis, de ipsa quantitate,
loco, tempore, & oppositis; infinito,
vacuo, &c.

Cap. 4. De qualitatibus corporis na-
turalis, & initio de primis quali-
tatibus.

Cap. 5. De qualitatibus secundis, &
primo de tactilibus & visilibus.

Cap.

- Cap. 6. De reliquis qualitatibus sensibilibus sapore, odore, & sono.
- Cap. 7. De qualitatibus tertijs sive occultis, adeoq; de Magia naturali in genere.
- Cap. 8. De Relatione, Actione & passione corporum naturalium.
- Cap. 9. De motu & quiete, itimq; de Mutatione in genere.
- Cap. 10. De mutatione in specie, nempe de generatione & corruptione.
- Cap. 11. De motu in specie.
- Cap. 12. & ult. De Mundo.

FINIS.

Rostochl

Typis Joachimi Pedani,
Acad. Typog.

ANNO M. DC. XVI.

R. Heydtmann.

Finis DEI
num utilitas. Omnia
corpora in mundo
data sunt. Et cum
nem boni, Mundus
fectus ratione quam
virtutis, figure, diff
varietatis specierum
Affectiones
do, que finita est
tia.

2. Numerus.

Licet plures per
esse potuerunt, poss

3. Ubi finitum

finitam. Locus aut
non competit; qui
ud corpus continen

4. Tempus, ut

tio mundi in tempo
eternum statuere,

omi-
nino
n cō-
tio-
per-
atis,
tus,
itu-
gen-
s est;
tiam
inem
undo
n ali-
a est.
Crea-
enim
rodu-
cie

Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No. _____